

KRONIKK & DEBATT

KRONIKK:

E-post:
kronikk@klassekampen.no
Maks 6000 teikn inkludert
mellomrom. Legg ved
portrettfoto.

Tollef Mjaugedal
tollefm@klassekampen.no
Kronikk- og debattredaktør

DEBATT:

E-post:
debatt@klassekampen.no
Innlegg over 3000 teikn kan
bli korta ned. Legg ved
portrettfoto.

Velaug H. Sælid
velaugh@klassekampen.no
Redaksjonssekretær

Ellen Krystad
ellenk@klassekampen.no
Redaksjonssekretær

Klassekampen honorerer normalt ikkje innsendt stoff. Innsendaren si e-postadresse blir trykt med mindre innsendaren reserverer seg mot dette. For Klassekampen sine generelle vilkår for publisering, sjå www.klassekampen.no/KK/index.php/news/home/generelle_vilkaar

DEBATT

Norge som kreditor tjener penger på å svekke menneskerettighetene i kriserammede land.

Penga eller livet

Margunn Bjørnholt
KRONIKK

I disse dager behandles forslag om grunnlovfesting av menneskerettighetene i Stortinget. Norge er en høyt profilert forsvarer av menneskerettighetene internasjonalt, blant annet i FN, og under årets kvinnekommisjonsmøte i New York har Norge vært en tydelig og aktiv pådriver for å få resten av verden til å forplikte seg til å bekjempe vold mot kvinner. I praksis er imidlertid Norge ikke så prektig. Gjennom oljefondet og norske eierposisjoner i banker bidrar Norge tvert om til å svekke menneskerettighetene i andre land, og tjener penger på det.

Økonomi og menneskerettigheter ses oftest som to forskjellige ting, og det er en vanlig oppfatning at hensynet til økonomien må prioriteres. Dette bygger på to misforståelser: For det første at menneskerettighetene er generelle og uten konsekvenser for den økonomiske politikken. For det andre at økonomiske modeller, verktøy og institusjoner er tekniske og nøytrale, og ikke har betydning for hva slags politikk som føres.

Professor i økonomi ved Universitetet i Essex, Diane Elson, og Rhadika Balakrishnan, direktør for Center for Women's Global Leadership ved Rutgers University, argumenterer for en ny økonomisk tenkning og -politikk, med utgangspunkt i menneskerettighetene. Sammen har de utarbeidet et analyseverktøy for evaluering av makroøkonomisk politikk med utgangspunkt i konvensjonene om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, konvensjonen om rasediskriminering og kvinnekongressjonen. Dette har vakt stor oppmerksomhet og metoden tas nå i bruk i flere land.

I et menneskerettighetsperspektiv er det overordnede målet for den økonomiske politikken å skaffe økonomisk

handlingsrom for å innføre, opprettholde og styrke menneskerettighetene. Konvensjonelle makroøkonomiske standardverktøy, som kostnad-nytteanalyser og makroøkonomisk modellering, er ikke nøytrale, og skal ikke diktere politikken. Tvert om bygger de anbefalingene som kan utledes med disse metodene på bestemte forutsetninger og institusjoner, herunder sentralbanker og FN-institusjoner som det internasjonale pengefondet (IMF) og Verdensbanken. Balakrishnan argumenterer for at disse må underlegges menneskerettighetene.

Statene har både en plikt til å handle og en resultatplikt. Det er videre enighet om følgende grunnprinsipper:

«Oljefondet må underlegges menneskerettighetene»

■ **Gradvis gjennomføring** og unngå tilbakeskritt: Stater må bevege seg så raskt og effektivt som mulig for å virkeliggjøre økonomiske og sosiale rettigheter. Tilbakeskritt ikke er tillatt.
■ **Bruk av et maksimum** av tilgjengelige ressurser: Selv i tider med begrensede midler har staten plikt til å generere og sette inn maksimalt med ressurser for å virkeliggjøre sosiale og økonomiske rettigheter. Å skaffe til veie ressurser inngår i forpliktelsene,

noe som kan skje ved styrking av skatteinngangen gjennom økt beskatning, men også gjennom mer effektiv skatteinnkreving, bedre systemer, tetting av smutthull og bekjempelse av skatteunndragelse.

■ **Ikke-diskriminering** og likestilling: Myndighetene har plikt til å iverksette målrettede tiltak med sikte på gjennomføring av menneskerettighetene, herunder økonomiske og sosiale rettigheter, samt sikre deltakelse, gjennomsiktighet og ansvarlighet.

Diane Elson har konkludert med at dagens kuttpolitikk i Storbritannia bryter med sentrale menneskerettslige forpliktelser, både med de generelle prinsippene og de konkrete rettighetene som er nedfelt i konvensjonene.

Beregninger viser for eksempel at 77 prosent av budsjettkuttene rammer kvinner, spesielt enslige mødre og eldre. Vold mot kvinner har økt i løpet av den økonomiske krisen, samtidig som budsjettkutt svekker hjelpetilbud og rettigheter for voldsutsatte. Dette bryter både med konvensjonen om sosiale og økonomiske rettigheter, kvinnekongressjonen og barnekonvensjonen, samt med prinsippene om gradvis innføring, bruk av et

maksimum av ressurser og plikten til hindre tilbakeskritt.

Attac Norge har nettopp lagt frem en rapport som viser at Norges del i finanskrisen er betydelig. Gjennom oljefondet var Norge storinvestor i mange av de systembærende bankene før krisen. Gjennom eierskapsposisjoner i de kriserammede landenes offentlige og private gjeld er Norge en betydelig kreditor i eurosone, både gjennom oljefondet og Norges bidrag til IMF, og gjennom private banker, spare- og investeringsfond som eier europeisk gjeld. IMF, den europeiske sentralbanken og EU-kommisjonen, den såkalte Troikaen, har stått i spissen for krav om innstrammingspolitikk som vilkår for lån til de gjeldstyngede landene.

Som stor kreditor i et kriserammet Europa bidrar Norge til å tvinge gjennom harde lånebetingelser som fører til velferdsuttak, privatisering, skatteøkninger og avståelse av suverenitet over budsjettavgjørelser i de gjeldsrammede landene. Konsekvensene er ødeleggende for landenes økonomi og befolkninger. Dette er en skapt katastrofe. «Grunnen til at eurokrisen er så brutal og så langvarig, er at kreditorene og politikerne i kreditorlandene tillater det», konkluderer forfatteren av rapporten, Ingrid Hjertaker.

Menneskerettighetene legger ikke bare føringer for nasjonal politikk, men innebærer også internasjonale forpliktelser. Hva hjelper det at Norge forsvarer menneskerettighetene i FN, og eventuelt grunnlovsfester dem hjemme, når Norge med den andre hånden tvinger andre land til kuttpolitikk i strid med menneskerettighetene?

Menneskerettighetene er universelle. Da står Norge som kreditor ikke fritt til å opptre slik at andre stater hindres i å oppfylle grunnleggende menneskerettslige forpliktelser overfor sine befolkninger. Balakrishnan argumenterer for at Verdensbanken og det internasjonale pengefondet må underlegges menneskerettighetene. Det samme bør gjelde oljefondet og andre norske utlandsengasjementer.

Margunn Bjørnholt, seniorforsker ved og daglig leder av Policy and Social Research
margunn.bjornholt@policy.no

FOLK FØRST! I dag prioriteres økonomi over menneskerettigheter. Det må bli omvendt, skriver Margunn Bjørnholt.

FOTO: JOEL SAGET,
SCANPIX